

ŠIAME NUMERYJE :

**Vandalizmas saugomose teritorijose
Ugdymo ir turizmo centras
Kaltanėnuose
Prezidento vizitas Stripeikiuose
Bruknynės vandens malūnas**

TURINYS

PROBLEMOS IR AKTUALIJOS

L.Stanaitis	Nauja vandalų rūšis	2 psl.
I.Čeponienė, E.Vilkas, L.Stanaitis	Naujienos ir įvykiai mūsų parke	3 psl.
A.Juodelis	Tyliosios zonos	4 psl.
DARBAI PARKE		
D.Rastenienė	Kaltanėnuose duris lankytojams atvėrė Ugdymo ir turizmo centras	5 psl.
Z.Stasytienė	Prezidentas rūpinasi savo bitėmis	7 psl.
VOLUNGĖ		
	Ignalinos rajono moksleivių kūryba	8 psl.
PARKO GIRIŲ TAKAIS		
B.Šablevičius	Nauji gamtos radiniai parke	10 psl.
B.Šablevičius	Gamtos pasaulio keistenybė	11 psl.
MŪSŲ ŽMONĖS		
L.Stanaitis	Pamilusi Aukštaitiją (interviu su V.Čiplyte)	12 psl.
IŠ KULTŪROS LOBYNO		
E.Vilkas	Apie Bruknynės vandens malūną pasakoja Janina Taluntienė	14 psl.
SVETUR PASIDAIURIUS		
L.Stanaitis	Ten, kur ganosi gauruotos karvės	15 psl.

Nauja vandalų rūšis

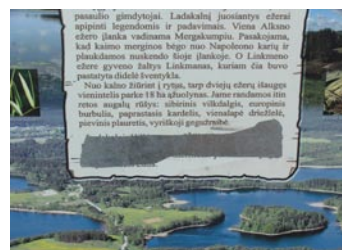

Linus Stanaitis
Informacijos ir kultūros
paveldo skyriaus vedėjas

Parke pradėjau dirbti daugiau kaip prieš dešimt metų. Tada teko daug padirbėti gaivinant prie Palūšės esantį botanikos taką. Su kolegomis stengėmės, kad šis objektas būtų kuo įdomesnis lankytojams ir kad juo einantys nepasiklystų, nesušlapytų kojų. Deja, nuolatos pasikartojantys vietinių chuliganų stendų ir kitos įrangos niokojimo išpuoliai vis labiau varė mus į neviltį. Galų gale, kasdien kuris nors eidavome į taką „patikrinti“, ką vėl reikės taisyti. Labiausiai

neklaužadoms kliuvo tiltelis per upelį. Yra tekę per vieną savaitę net tris kartus iš naujo kalti jo turėklus. Bet mūsų atkaklumas buvo didesnis - laikui bėgant niokojimo atvejų mažėjo. Gal dėl to, kad „sueuropėjome“, tapome civilizuotesni, tačiau sumažėjo ne tik vandalizmo aktų, bet ir šiukšlinimo atvejų. Deja, augantį optimizmą aptemdė šios vasaros įvykiai, pranokę visus ligšiol vykusio vandalizmo mastus.

Liepos mėnesį viešėjau pas kolegas Gražutės regioniniame parke. Lankydamiesi Šavašos gamtos take pastebėjome sugadintus informacijos stendus – juose buvo „kultūringai“ išpjautyti angliški tekstai. Akivaizdu, kad tai ne šiaip kokių nors chuliganų darbas – viskas atlikta

gan kruopščiai, stengtasi nesugadinti viso stendo. Mes tik kraipėme galvas, spėliodami, kokia prasmė taip daryti.

Maždaug po mėnesio tokį pat nusikaltimą (taip taip, tai yra nusikaltimas, ir už tai yra baudžiama) pastebėjome ir mūsų parke – ant Ladakalnio esančiame stende buvo išpjauta santrauka anglų kalba ir Europos sąjungos vėliavėlė (informacinės sistemos įrengimas buvo iš dalies finansuotas ES lėšomis). Paaiškėjo, kad panašiai sugadinta ir daugiau stendų. Visą padarytą žalą įvertinome tik lapkričio mėnesį po inventurizacijos. Iš viso sugadinta 11 stendų, padaryta žala – apie 3000 litų. Vėliau sužinojome, jog lygiai taip pat nukentėjo ir Neries regioninis parkas.

Kas gi tie žmonės, niekinantys kitų darbą ir niokojantys visuomenės turtą? Dažniausiai tokius atvejus vadiname vandalizmo aktais, o tai įvykdžiusius žmones – vandalais. Ką gi reiškia šis žodis? Atsiverčiu „Šeimos enciklopediją“ ir skaitau, kad vanda-

lai - rytų germanų gentys, prieš pat mūsų erą gyvenusios tarp Vyslos ir Oderio. Jos, kaip ir kitos barbarų gentys, pasižymėjo tuo, jog užkariavę labiau išsivysčiusias šalis, su dideliu pasimėgavimu naikindavo jų kultūros vertybes, nes nesuprasdavo jų paskirties ir vertės. Vėliau žodis „vandalas“ pradėtas vartoti apibūdinant visus žmones, kurie barbariškai niokoja kultūros vertybes.

Sprendžianti apibrėžimo, vandalai yra žemesnės kultūros ar net mentaliteto, mažiau civilizuoti nei likusi visuomenės dalis.

Stendus gadinę asmenys nepateikė jokių savo motyvų, apie juos galim tik spėlioti. Sprendžiant iš to, kad nemėgsta anglų kalbos ir Europos Sąjungos simbolikos, manyčiau, jog tai antiglobalistinė grupuotė. Bet argi rimta organizacija užsiimtų tokiais niekais? Jie veikiau organizuos antiglobalistines protesto akcijas prieš

pasaulinės prekybos forumą, nei važinės po mūsų šalį ir gadins stendus. Tad, mano manymu, stendus gadinę asmenys yra paprasčiausi nesubrendėliai chuliganai.

Tikiu, kad jokiame savo šalies ir tautos patriotui nekiltų ranka žaloti mūsų tautiškumo simbolį, šventoje vietoje (Ladakalnis yra buvęs alkakalnis – red.past.) augantį ąžuolą. Manau, kad taip pasielgti galėjo tik jokio identiteto neturintis ir visiškai nejautrus gamtai žmogus. Tad vargu ar tai stendus gadinančių „nacionalistų“ darbas. Tačiau kad ir kokie kilnūs būtų jų tikslai, aš juos vertinu lygiai taip pat kaip ir žmones, kirviu sužalojusius ant Ladakalnio augantį ąžuolą, – necivilizuoti barbarai arba vandalai.

Nuotraukos autorius

NAUJIENOS IR ĮVYKIAI MŪSŲ PARKE

***

Parko direkcija 2006 metais yra sudariusi tarpusavio bendradarbiavimo sutartį su Vilniaus pedagoginio universiteto Gamtos mokslų fakulteto administracija. Sutartyje numatyta „organizuoti ir vykdyti mokslinius tyrimus, susijusius su Aukštaitijos nacionalinio parko vystymu, rekreacinių-turistinių objektų plėtra, lankomumu“.

Šių metų vasarą VPU Gamtos mokslų fakulteto neakivaizdinio ir dieninio skyriaus studentai praktikos metu atliko lankytojų apklausą parke pagal iš anksto paruoštą ir tarpusavyje suderintą anketą. Apklausą buvo atliekama tris savaitgalius (t.t. du ilguosius) birželio ir liepos mėnesiais stovyklavietėse, lankomuose objektuose, valtinėse bei turizmo centre „Palūšė“. Lankytojams reikėjo atsakyti į 17 klausimų. Užpildyta per tūkstantį anketų. Šiuo metu duomenys yra sisteminami ir bus paskelbti. Studentų praktikai vadovavo docentas daktaras Saulius Stanaitis.

***

Reškutėnų bendruomenės centras š.m. vasarą užbaigė projektą „Gyvulininkystės vystymas Reškutėnų bendruomenėje, išsaugant retus paukščius“. Viena iš projekto sąlygų yra ganyti gyvulius nurodytose teritorijose, t.y. Didžiojoje Kretuono ežero saloje ne mažiau kaip penkerius metus. Nuo birželio 15 dienos iki vėlyvo rudens čia ganėsi 47 avys ir 5 ožkos. Per pastaruosius du metus dar nedalyvaujantiems projekte asmenims padovanota 15 jaunų avyčių. Dabar ieškoma naujų namų ir šeiminiųų dar 6 jauniklėms, kurios vasarą bus ganomos bendroje bandoje Kretuono saloje. Nors projektas jau baigėsi, reškutėniškai rudenį gražiai sutvarkė salą – nušienavo likusią žolę, išpjovė krūmų atžalas. Pjaunant krūmus talkino ir nacionalinio parko darbuotojai. Anksti pavasarį vėl sugrįžę paukščiai salą ras sutvarkytą.

***

Aukštaitijos nacionalinio parko direkcija pateikė teigiamas išvadas parengtoms Utenos ir Ignalinos rajonų savivaldybių nekilnojamojo kultūros paveldo tinklų

schemoms, jų rengėjas – Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos. Galutinai suderinti visų kompetentingų institucijų dokumentai netrukus turėtų būti patvirtinti ir pradėti naudoti. Kultūros paveldo apsaugai ypač pasitarnaus aiškūs ir konkretūs minėtų dokumentų žemėlapiai ir grafines schemas.

Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos parengė pateikė derinimui Švenčionių rajono savivaldybės nekilnojamojo kultūros paveldo tinklų schemą, grafine išraiška perteikiančią nekilnojamųjų kultūros vertybių išsidėstymą visame Švenčionių rajone, kartu ir Aukštaitijos nacionalinio parko teritorijoje. Dokumente kultūros vertybės skirstomos pagal jų vietą Kultūros vertybių registre, reikšmingumą, priklausymą tam tikram kultūros paveldo objektų tipui.

Visoje Lietuvoje pradedami valstybės saugomų kultūros paveldo objektų ženklinimo darbai, kuriuos organizuoja Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos. Kultūros paveldo objektus Vilniaus dailės akademijos profesoriaus Audriaus Klimo sukurtomis lentomis pažymės VĮ „Lietuvos paminklai“. Pirmiausia numatyta paženklinti valstybės saugomus statinius, tame tarpe ir Aukštaitijos nacionaliniame parke esančius statinius – Palūšės Šv. Juozapo bažnyčią ir Borovkos (Bruknynės) vandens malūną.

***

Vos pasibaigus vasaros sezonui, Palūšėje prasidėjo statybos darbai. Bažnyčios kalno papėdėje, šalia parko direkcijos pastato, jau iki šių Kalėdų bus įrengta 19 vietų automobilių stovėjimo aikštelė parko lankytojams. Statybos darbus vykdo UAB „Meleksas“.

Parengė:

Irena Čeponienė, Edmundas Vilkas ir Linas Stanaitis

Tyliosios zonos

Andrius Juodelis

Aukštaitijos
nacionalinio parko
direkcijos vyr.
specialistas

Išstisus metus parkas nestokoja lankytojų, kurie dažniausiai lieka pakerėti nuostabių natūralios gamtos kampelių. Dalis jų vėl sugrįžta, o yra ir tokių, kurie pradeda ieškoti galimybės šiame parke įsikurti visam laikui. Vienaip ar kitaip, parke poilsiaujančių žmonių nuolat daugėja. Esant didesniai žmonių skaičiui pradingsta vienas iš pagrindinių šios teritorijos veiksmų, dėl kurių žmonės čia traukia, – RAMYBĖ. Poilsiautojai patys to nenorėdami ir dažnai net neįtardami kelia diskomfortą aplinkiniams triukšmaudami

(klausydami muzikos, dainuodami, važinėdami įvairiomis transporto priemonėmis ir kt.). Triukšmas tampa problema.

2004 m. buvo priimtas Lietuvos Respublikos Triukšmo valdymo įstatymas. Juo yra perkeliama 2002 m. birželio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2002/49/EB dėl aplinkos triukšmo įvertinimo ir valdymo nuostatos. Remdamasis šiuo įstatymu, Valstybinis aplinkos sveikatos centras parengė Tyliųjų zonų nustatymo rekomendacijas. Taip pat juo remiantis parengta Valstybinė triukšmo prevencijos veiksmų 2007–2013 metų programa, kurioje savivaldybėms keliamas uždavinys – suformuoti aplinkos triukšmo prevencijos sistemos pagrindus, t.y. remiantis aukščiau minėtomis rekomendacijomis nustatyti savivaldybių teritorijų tyliąsias gamtos ir viešąsias zonas.

Kas gi yra tos tyliosios zonos? Triukšmo valdymo įstatymas jas apibrėžia taip:

Tylioji gamtos zona – zona, netrikdoma transporto, pramonės ar kitų mechanizmų skleidžiamo triukšmo ir

buitinės veiklos, kaimynų ar lankytojų keliamo triukšmo ar rekreacinės veiklos keliamo triukšmo;

Tylioji viešoji zona – urbanizuotų teritorijų zona, netrikdoma transporto, pramonės ar komercinės ir gamybinės veiklos triukšmo.

Perskaičius tyliųjų zonų apibrėžimus, gali susidaryti įspūdis, kad jas įsteigus tose teritorijose turi įsivyrėti mirtina tyla, nevykti jokia veikla, galinti kelti kokį nors triukšmą. Tikrovėje šių zonų nustatymas pirmiausia įtakos būsima priemonė tose zonose – tai galėtų būti naujų kelių ar pramonės objektų įrengimas ir pan. Pavyzdžiui, Švenčionyse viešąja tyliąja zona nustatyta Švenčionių rajono ligoninės, Vaikų globos namų ir kiti objektai, todėl šalia jų gali būti ribojamas transporto judėjimas, bus atsižvelgiama kuriant naujas įmones ir panašiai, o esamose įmonėse gali būti numatomos triukšmą mažinančios priemonės.

Pagal Triukšmo valdymo įstatymą tyliojoje gamtos zonoje neturi būti jokio dirbtinio triukšmo. Daugelyje tylių gamtos vietų daugėja poilsui skirtų zonų. Tai sukelia triukšmo lygių didėjimą tiek dėl rekreacinės žmonių veiklos, tiek dėl su tuo susijusio transporto triukšmo, nes lankytojai vyksta ir grįžta iš poilsio zonų. Tyliųjų zonų nustatymo rekomendacijose siūlomas vienas iš galimų šių zonų valdymo būdų – triukšmingų ir tyliųjų dienų programa. Triukšmingomis dienomis būtų leidžiama visa triukšminga poilsinė veikla, sportas, o tyliosiomis dienomis būtų leidžiama tik žemo triukšmo lygio veikla, tokia kaip pasivaikščiojimas ar važinėjimas dviračiu.

Atsižvelgdama į Aukštaitijos nacionalinio parko direkcijos pasiūlymus, Švenčionių r. savivaldybės taryba Švenčionių rajonui priklausančioje Aukštaitijos nacionalinio parko teritorijoje nustatė šias tyliąsias gamtos zonas: Kretuono kraštovaizdžio, Kretuonykščio telmologinis, Žeimenio hidrografinis, Žeimenio botaninis zoologinis ir Kriogžlio telmologinis draustiniai. Kadangi zonos įsteigtos neseniai, specialių priemonių jose kol kas nenumatyta, viskas bus daroma ateityje. Tačiau, kaip sakoma, gera pradžia – pusė darbo. Kol kas tyliosios zonos nustatytos tik Švenčionių rajone, tačiau ateityje turėtų būti nustatytos ir Ignalinos r. tyliosios zonos.

Žvelgiant į esamą situaciją Aukštaitijos nacionalinio parko teritorijoje, galima konstatuoti, kad nepaisant pavienių atvejų, pas mus yra gana ramu. Kad išsaugotume šią ramybę, kiekvienas prieš kažką darydamas, pasistenkime pagalvoti, ar patys liktume patenkinti, jei tai būtų daroma mūsų kaimynystėje. Būkime atidesni savo aplinkai.

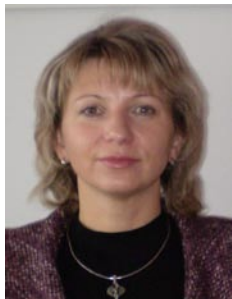
Nuotrauka A.Panavo

DARBAI PARKE

Kaltanėnuose duris lankytojams atvėrė Ugdymo ir turizmo centras

Danutė Rastienė
Kaltanėnų ugdymo
ir turizmo centro
metodininkė

Šių metų rugsėjis atnešė ypatingą dovaną kaltanėniškiams - reorganizavus pagrindinę mokyklą, jos patalpose įkurtas Ugdymo ir turizmo centras. Šis centras - kol kas vienintelė tokio tipo ugdymo ir turizmo įstaiga visoje Lietuvoje, kuri be pagrindinės Centro vykdomos neformaliojo vaikų švietimo programos bei teikiamų įvairių turizmo paslaugų vykdo ir priešmokyklinio, ir pradinio ugdymo programas.

Gražios Kaltanėnų krašto apylinkės, nemenkas istorinis palikimas, patogi geografinė padėtis, sėkmingas ankstesnis bendradarbiavimas su Aukštaitijos nacionaliniu parku (kitai ANP) bei kt. įstaigomis, o taip pat paieškos, kaip tinkamiau, efektyviau panaudoti turimas dideles mokyklos patalpas, ir galiausiai patirtis, įgyta organizuojant vaikų vasaros poilsio stovyklas

- visa tai nulėmė, kad tokio tipo Centras įsikūrė būtent Kaltanėnuose, pietinėje Aukštaitijos nacionalinio parko dalyje.

Atidarant Kaltanėnų ugdymo ir turizmo centrą rugsėjo 26 d., Pasaulinės turizmo dienos išvakarėse, čia vyko konferencija, kurios tema - „Kaltanėnų ugdymo ir turizmo centras - naujos ugdymo ir turizmo galimybės Rytų Lietuvoje“. Be paties Centro kolektyvo ir Kaltanėnų kaimo bendruomenės narių, šioje konferencijoje dalyvavo Švenčionių r. savivaldybės tarybos ir Švenčionių r. savivaldybės administracijos Švietimo skyriaus atstovai, ANP administracijos atsakingi darbuotojai, Švenčionių ir Utenos turizmo informacijos centrų direktoriai, Švenčionių krašto Nalšios muziejaus darbuotojai, Švenčionių, Rokiškio, Širvintų rajonų mokyklų vadovai ir

kt. svečiai. Atidarymo proga Kaltanėnų ugdymo ir turizmo centre pradėjo veikti audinių, surinktų įvairiose ANP vietovėse, bei fotomenininko Jono Barzdėno fotografijų gamtine tematika parodos.

Konferencijos pradžioje Centro darbuotojai susirinkusiuosius supažindino su Kaltanėnų miestelio atsiradimo istorija, pristatė lankytinus objektus, papasakojo apie ekskursijų bei pažintinių-turistinių integruotų žygių pėsčiomis, dviračiais, baidarėmis ir valtimis organizavimo patirtį, atsiradusią planuojant vaikų vasaros poilsio stovyklų veiklą, informavo apie išleistus mažojo Kaltanėnų dviračių tako lankstinukus, aptarė ANP inicijuotų Audimo ir Parko mokyklėlių steigimą bei jų edukacinių programų vykdymo galimybes.

Organizuodamas konferenciją, Kaltanėnų ugdymo ir turizmo centro kolektyvas tikėjosi ne tik pristatyti savo reorganizuotą įstaigą bei pasidalinti jau įgyta patirtimi, bet ir išgirsti kitų šio renginio dalyvių - partnerių, kolegų, buvusių klientų - atsiliepimus, pasiūlymus, kuriais remiantis galėtų racionaliau atlikti savo darbą, plėtoti tolimesnę veiklą. Konferencijos metu pranešimus skaitę ir įvairias įstaigas atstovavę dalyviai pateikė tiek pasiūlymų, kad Centro kolektyvas, prieš pasirinkdamas veiklos sritis, turėjo gerai apsvarstyti, kuriems iš jų teikti prioritetą, o kuriuos kol kas pasilikti kaip galimus veiklos perspektyvos variantus.

Konferencijoje kalbėjęs Švenčionių r. savivaldybės administracijos Švietimo skyriaus vyr. specialistas Petras Slabada pabrėžė neformaliojo ugdymo svarbą, besirūpinant

jaunosios kartos šiandieną ir ateitimi, bei apžvelgė šio ugdymo galimybes mūsų rajone. Pranešėjas akcentavo tas neformaliojo ugdymo sritis, kurias tikslinga vystyti Švenčionių rajone, tai būtų: vaikų vasaros poilsio bei kūrybinės, meninės stovyklos, edukacinės programos, pagalba mokykloms (kultūrinės, pažintinės veiklos or-

ganizavimas, paslaugų teikimas), būrelinė ir projektinė veikla. P. Slabada pasidžiaugė, kad jau septyneri metai iš eilės Kaltanėnuose organizuojamos vaikų vasaros poilsio stovyklos, į kurias kasmet suplūsta vis daugiau vaikų. Bet vien to neužtenka, todėl vyr. specialistas mano, kad Centre reikia pradėti organizuoti kultūrinės-pažintinės dienas rajono mokyklų mokiniams ištisus metus.

Visos konferencijos metu Kaltanėnų ugdymo ir turizmo centras išgirdo nemažą ir kitų pasiūlymų, kurie vėliau įtakojo šio centro tolimesnės veiklos planavimą. Norą apie tai, kad ir toliau čia būtų organizuojamos kūrybinės meninės stovyklos šokėjams, muzikantams ir dailininkams, išreiškė Švenčionių r. savivaldybės tarybos narys, viešosios įstaigos „Pabradės orkestras“ vadovas Bronislovas Vilimas bei Vilniaus vaikų ir jaunimo dailės mokyklos vadovė Jūratė Stauskaitė. J. Stauskaitė išsakė mintį, jog kūrybines stovyklas įmanoma orga-

nizuoti ne tik vaikams ir jaunimui, bet ir suaugusiems. ANP direktoriaus pavaduotoja Irena Čeponienė, pasakodama apie Aukštaitijos nacionalinį parką, apie Parko mokyklėlės atsiradimą, Ugdymo ir turizmo centro kolektyvą patikino, kad ANP atsakingi darbuotojai artimiausiu metu parengs bendrąsias edukacines programas, talkins rengiant ekologinius žygius gamtoje ar organizuojant įvairias parodas Centro patalpose. Švenčionių krašto Nalšios muziejaus etninės veiklos skyriaus vedėja Violeta Balčiūnienė pasiūlė pasinaudoti teikiama Nalšios muziejaus edukacinės veiklos paslaugomis organizuojant pažintinę-kraštotyrinę veiklą. Jos mintį pratęsė Nalšios muziejaus Reškutėnų filialo muziejininkė Viktorija Lapėnienė, apgailestaudama dėl to, kad šiandien mūsų jaunoji karta nežino svarbių Lietuvos istorijos momentų, kvietė sutelkti dėmesį ties tuo, kad jauno žmogaus asmenybė būtų ugdoma išlaikant glaudų ryšį su gimtojo krašto praeitimi. Rytų Lietuvos krašto jaunimo centro „Arka“ pirmininkas Gytis Šalna, kalbėdamas apie jaunimo poreikius ir problemas, akcentavo, jog jaunimui, gyvenančiam provincijoje, trūksta renginių, kurių metu galima būtų turiningai praleisti laisvalaikį, realizuoti įvairius jaunimo pomėgius. Jo nuomone, Kaltanėnų ugdymo ir turizmo centras galėtų pasiūlyti tiek apgyvendinimo, tiek renginių organizavimo jaunimui paslaugas. Su turizmo galimybėmis,

atsiveriančiomis vystant turizmą tiek Švenčionių rajone, tiek visoje Utenos apskrityje, konferencijos dalyvių supažindino Švenčionių turizmo informacijos centro direktorė Ilona Menčinskaitė bei Utenos turizmo informacijos centro direktorė Rasa Jasinevičienė. Utenos turizmo centrą ir buvusią Kaltanėnų pagrindinę mokyklą sieja graži draugystė jau nuo 2004 m. - talkinant Utenos TIC, įdomios ekskursijos po istorines-pažintines Utenos apskrities vietas buvo organizuotos vaikų vasaros poilsio stovyklų dalyviams. Dar vienos konferencijos dalyvė, Švenčionių r. Pedagogų švietimo centro direktorės Elenos Kadzevičienės, nuomone, Kaltanėnų ugdymo ir turizmo centre tikslinga būtų organizuoti įvairius renginius, pvz.: seminarus, konferencijas ir pan., rajono švietimo ir ugdymo įstaigų pedagogams.

Kadangi naujai įkurto Centro veikla remiasi į jau anksčiau sukurtą pamatą, o į pagalbą visada yra ką pasikviesti, nėra itin sunku pradėti naują veiklą, kurios užmojai gana platūs - aprėpti ne tik Švenčionių, bet ir kitų Rytų Lietuvos rajonų mokinių ir suaugusiųjų neformalųjį ugdymą. Šio Centro direktorius Kęstutis Lisauskas gerais bičiuliais vadina Aukštaitijos nacionalinį parką, Utenos turizmo informacijos centrą - tai patikimi, nuolatiniai naujo Centro darbuotojų padėjėjai, konsultantai. Centro kolektyvas dėkingas Švenčionių r. savivaldybės administracijos Švietimo skyriui bei ANP darbuotojams už pagalbą š. m. rugsėjo 27 d. organizuojant ekskursiją „Ažvinčių sengirės gamtinis rezervatas“ rajono mokytojams. Su ANP, Utenos TIC bei Lietuvos jaunimo turizmo centru, Švenčionių r. Pedagogų švietimo centru dar praėjusį pavasarį pasirašyti tarpusavio bendradarbiavimo ketinimų protokolai, kuriuose buvo įvardinti numatomi abipusiai įsipareigojimai. Jais remdamasis bei pasinaudodamas naujais kitų konferencijos dalyvių pateiktais pasiūlymais, Kaltanėnų ugdymo ir turizmo centras numatė tolimesnę savo įstaigos veiklą ir įvertino veiklos plėtros galimybes. Ugdymo ir turizmo centras pirmenybę savo naujoje veikloje teiks kultūrinių-pažintinių dienų mokiniams Rytų Lietuvos regione bei vaikų vasaros poilsio stovyklų organizavimui, rengs programas ir organizuos ekskursijas po Švenčionių rajoną ir Aukštaitijos nacionalinį parką. Numatomą Centro veiklą papildys įvairių parodų organizavimas, Parko ir Audimo mokyklėlių veikla, seminarų rajono mokytojams organizavimas, be to, ši įstaiga teiks apgyvendinimo, maitinimo ir turizmo inventoriaus nuomos paslaugas.

Kaltanėnų ugdymo ir turizmo centras šį rugsėjį pradėjo žengti pirmuosius žingsnius naujos veiklos kelyje, teikdamas aiškų prioritetą neformaliojo ugdymo sričiai. Aktualios šiandienos vaikų ir jaunimo laisvalaikio užimtumo problemos, pasirinkimo galimybių ribotumas provincijoje skatina švietimo ir ugdymo įstaigas ieškoti išeities iš susidariusios situacijos. Atrodo, kad kaltanėniškiai tokią išeitį surado, na, o kaip seksis jiems savo sumanymus realizuoti, parodys ateitis.

Nuotraukos iš Kaltanėnų mokyklos fotoarchyvo

Prezidentas rūpinasi savo bitėmis

Zita Stasytienė
Senovinės bitininkystės
muziejaus vedėja

Stripeikių kaime, Senovinės bitininkystės muziejuje, yra trys bičių šeimos, kurios priklauso mūsų šalies prezidentui Valdui Adamkui. Į muziejų jos atkeliavo 2005 metais, kada į Lietuvą buvo atvykęs Ukrainos prezidentas Viktoras Juščenko. Jis yra ir Ukrainos bitininkų asociacijos pirmininkas. Savo vizito pabaigoje, atsidėkodamas mūsų šalies vadovui už diplomatinę pagalbą jo šaliai, V.Juščenko padovanojo tris avilius su bitėmis.

Trys aviliai – tai ne vienas. Tai jau visas ūkis, kuriam įkurdinti reikalinga vieta, reikalingi medingųjų augalų plotai, o pagaliau ir prižiūrintis bitininkas. Todėl šie aviliai su bitėmis ir atkeliavo į Senovinės bitininkystės muziejų, kur jau darniai dūzgė darbščiosios giminaitės, o saldžiojo nektaro aplinkiniuose miškuose ir pievose taip pat užtekina.

Šiais metais rugpjūčio 28 dieną, vykdamas iš Zarasų, savo bičių ūkį aplankė ir pats šeimininkas – Valdas Adamkus. Jo ekscelenciją pasitikti susirinko Utenos apskrities viršininkė Angelė Kaušlytėnė, Ignalinos rajono vicemeras Henrikas Šiaudinis, Aukštaitijos nacionalinio parko direktorius Eimūnėlis Leškevičius ir grupelė direkcijos darbuotojų, o taip pat keletas atstovų iš gretimo Daunorių kaimo Utenos rajone.

Išlipusį iš mašinos prezidentą su sūriu ir medumi pasitiko ANP direktorius Eimūnėlis Leškevičius ir muziejaus vedėja Zita Stasytienė. Vedėja prezidentą trumpai supažindino su bitininkystės istorija, bičių šeimos sandara ir su nauda, kurią žmogus gauna iš bičių. Vėliau per kiemėlį su visu būriu lydinčiųjų patraukė per tiltelį į kitą Tauragnos krantą, kur ant kalnelio po liepomis lyg saulės šviečia geltoni prezidento aviliai.

Prie avilių prezidentas buvo apvilktas bitininko rūbais, uždėtas ant galvos tinklėlis, užmautos specialios pirštinės. Vieną po kito jo ekscelencija apžiūrėjo visus avilius. O bitės lyg laukdamos šeimininko ramiai tupėjo ant avilio sienų. Atidaręs pirmą avilį ir pamatęs tokią gausybę tupinčių bei ropinėjančių bičių, prezidentas iš nusistebėjimo net šūktelėjo: „Ooo... daug ką teko daryti, bet šito dar neteko.“

Apžiūrėjęs savo bites, prezidentas pasidomėjo, kaip darbuojasi kaimynės, įsikūrusios avilyje su stikline siena. Vėliau jo ekscelencija mielai pabendravo su Daunorių kaimo gyventojais, kurie išsakė savo rūpimas problemas, o prezidentas patarė, kur kreiptis ir ką daryti.

Po visko prezidentas buvo pakviestas į klėtelę paragauti savo bičių medaus. Prie stalo šalies vadovas tepė medų ant agurko, ragavo sūrio su juoda ant ajerų kepta duona ir pyragu, gėrė žolelių arbatą ir džiaugėsi, kad jo bičių medus tikrai saldus ir skanus.

Atsisveikindamas šalies vadovas už bičių priežiūrą muziejaus vedėjai Zitai Stasytienei įteikė atminimo dovanėlę, o ši jo ekscelencijai – puodynę medaus, kad šaltais žiemos vakarais, sėdėdamas prie židinio ir gurkšnodamas arbatą, ją galėtų pasisaldinti savo bičių medumi, surinktu Stripeikių apylinkėse.

Nuotraukos I.Kazakevičiaus

VOLUNGĖ

Ignalinos rajono moksleivių kūryba

Vaikystė yra gyvenimo poezija.
Poezija yra pasaulio vaikystė

Diana Pakėnaitė

7 klasė

Ceikinių Kipro Petrausko pagrindinė mokykla

BITĖS

Prie miškelio kvepia rūtom
Iš alyvų medučių.
Čia bitutės pasirodo
Ir po vieną, ir pulku.

Šios šaunuolės neša medų
Iš žiedelių, iš visų.
Jeigu žiemą tu susirgsi,
Gdytis bus nesunku.

Agnė Ramelytė
8 klasė
Didžiasalio „Ryto“
vidurinė mokykla

UPELIS

Prie upelio atskris
Margaspalvis genys.
Jis medelį kalens
Ir pavasarį kels.

Tas upelis didės
Ir turbūt išsilies.
Visos pievos sužels
Jau nuo upės vandens.

UPĖ

O į upę tekės
Šaltinėlio čiurkšlė.
O su ta čiurkšlele
Ir žuvelių šeima.

Ir taip upėj gyvens
Daug gyvūnų vandens
O virš upės skraidys
Pats gražiausias genys!

Jau tapo tradicija Ignalinos rajone kas antri metai rengti moksleivių kūrybos šventes „Vaikystė yra gyvenimo poezija. Poezija yra pasaulio vaikystė“. Ta proga išleidžiamas ir moksleivių eilių bei miniatiūrų almanachas. 2008-ųjų metų leidinio redaktorius ir sudarytojas mūsų kraštiečių poetas Petras Panavas. Leidinys iliustruotas Ignalinos rajono gimnazijos, Moksleivių namų dailės studijos, o taip pat Kazitiškio ir Mielagėnų pagrindinių mokyklų moksleivių piešiniais. Keletą eilėraščių iš šio almanacho čia ir pateikiame.

Gintilė Daugėlaitė
5 klasė
Ignalinos Česlovo Kudabos
pagrindinė mokykla

***

Mėlynoje pievoje
Spindėjo
Saulės nupintas
Takas

***

Baltos pakalnutės
Tilindžiavo
Šviesiame saulės
Rate.

***

Žydras dangus
Apsiklojo
Balta pūkų
Paklode.

***

Krištoliniai rasos
Lašeliai kapsėjo
Lyg maži karoliukai
Ant žalio
Gamtos patiesalo.

***

Baltas rūkas
Lyg pienas
Blaskėsi
Rytinėje ežero
Pakrantėje.

***

Skarotos eglių viršūnės
Siūravo
Dangaus žydrynėje.

Linus Gudukas

7 klasė

Ignalinos Česlovo Kudabos pagrindinė mokykla

SMILGA

*Smilga, smilgele,
Kur tu esi?
Ar žiūri į dangų?
Kur tavo vaikai,
Kurie norėjo
Apginti tave,
Kurie norėjo suprasti tave?
Smilga, smilgele,
Lanksti ir laiba.
Pardavei seseris,
Brolius visus,
Kad nupirktum vienatvę.*

Aurimas Bikulčius

5 klasė

Kazitiškio pagrindinė mokykla

***

*Aš žinau,
Tik vienas miškas toks gražus ir tyras...
Aš mačiau,
Kaip tarp medžių šakų šviečia saulė...
Aš žinau,
Miške kiekvienas žmogus pasijus kaip danguj.*

*Čia oras tyras, gaivus,
Čia žolė žalesnė
Už bet kurią žalią spalvą...
O medžiai gina mus,
Savo širdis degindami ugnyje...-*

*Aš žinau –
Žmogui niekur nebus taip gerai kaip miške.*

Sigita Rukšėnaitė

10 klasė

Linkmenų pagrindinė mokykla

PIRMAS SNIEGAS

*Pirmas sniegas.
Jis pažadino, kas sieloj buvo balta.
Pirmas sniegas.
Užmigdyt visus rudens skausmus.
Pirmas sniegas.
Nuramins širdies plakimą šaltą
Ir sukaustys ežerus visus.*

Simona Vapsvaitė

6 klasė

Ignalinos Česlovo Kudabos
pagrindinė mokykla

ŽIEMA

*Man patinka žiema,
Jos žavi baltuma.
Ar surastum mane,
Baltoje pusnyje?*

*Baltą patlę turiu,
Ir kepurė balta.
Aš po balta egle.
Ar surasi mane?*

Ligita Širvinskaitė

7 klasė

Ignalinos Česlovo Kudabos
pagrindinė mokykla

PAVASARIS

*Pabunda žemė,
Pabunda giria,
Pražysta gėlės –*

*Paukšteliai čiulba
Gražiausias giesmes,
Upelis čirena –
Atgimsta pavasaris,
Atgimsta gamta.
Visi laimingi.*

Ieva Žigaitytė

1 klasė

Ignalinos rajono gimnazija

*Pakilusi nuo žolės, padengtos pavasarinės rasos
Lašeliais, į dangų, kur vaikščioti ant debesų
Galėsiu,
Sunkią našlą numesiu, kurią su savimi
Skraidinsiu. Aš
Sustabdysiu laiką... Savo laiką! Skraidysiu su
Geltonsparniais
Draugais ir žiūrėsiu į atbundančią žemę.
Juk pavasaris! Žinai?
Tereikia tuo patikėti, užsipilti lietaus sau ant
Strazdanų ir pajusti...*

Nuotraukos A.Panavo, B.Šablevičiaus ir V.Čiplytės

PARKO GIRIŲ TAKAIS

Nauji gamtos radiniai parke

Bronius Šablevičius
ANPD gamtos skyriaus
vedėjas

Nuo šių metų pavasario vėl susikauptė žinių apie naujus gamtos objektus.

1. **Virgininis varpenis** (*Botrychium virginianum*). (Raudonoji knyga, RK). Liepos 4 d. Vaišniūnų girijos 83 kv. suradome 1 augalą tipingoje rūšies augimvietėje kartu su kita reta rūšimi – miškine gyrūne. Varpeniai išauga ne kasmet vienodai, dažnai šių augalų skaičius labai svyruoja, kartais neišdygsta iš

viso. Koks augalų gausumas naujoje vietoje, sužinosime vėliau. Nuo artimiausios, jau seniai žinomos augimvietės, naujoji varpenių vieta nutolusi per 3,8 km.

2. **Plikažiedis linlapis** (*Thesium ebracteatum*) (RK). Augalai atrasti Šiliniškių kaimo pietinėje pusėje, apie 30 m ilgio ruože, pamiškėje. Europinės svarbos augalas.

3. **Blyškioji džioveklė** (*Orobancha reticulata*) (RK). Šį pavasarį atrasta nauja augimvietė Vaišniūnų girijos 13 kv., Ažvintės upelio krante. Tai pernai žydėjusių 16 augalų grupė, bet kietus stiebus išlaikiusi per žiemą.

4. **Vandeninė plaumuonė** (*Nymphoides peltata*) (RK). Pastebėta Salinio ežere gana vėlai – spalio 6 d., todėl neaišku, ar žydėjo (žydi liepą). Ji siauru ruožu „nuėjusi“ apie 5 m. į ežero gilumą. Parke rasta pirmą kartą.

5. **Boheminis snaputis** (*Geranium bohemicum*) (Labai retas). Laikomas atneštiniu augalu, tačiau tas įvyko labai seniai. Dabar atsitiktinai randamas kai kuriose Lietuvos vietose. Sulaukėjęs. Spalio mėnesį Pakretuonėje rastas 3 m² plote (žr. nuotrauką).

6. Grybas **Buožinis pirštūnis** (*Clavariadelphus ligula*) (Apyretis). Tankiai augančių grybų grupė Buivydy miško eglyne, Žeimenos upės krante, užėmė 1,5 m² plotą (žr. nuotrauką). Rasti pirmą kartą.

7. **Ūsuotoji zylė** (*Panurus biarmicus*) (RK). 6-7 zylių būrelį lapkričio 7 d. pamatėme Kretuono ežero Reškutėnų pakrantėje, nendryne (žr. nuotrauką). Paukščiai labai reti Lietuvoje, peri Žuvinto ežere. Parke teko pamatyti pirmą kartą.

8. **Remeza** (*Remiz pendulinus*) (Reta). Rugpjūčio 31 d. 9-10 zylių būrelis atskrido prie žmogaus Žemaitiškės balų švendryne. Zylių tarpe buvo ir jauniklių. Perėjimui vietos optimalios.

9. **Geltonkojis kiras** (*Larus cachinnans*) (Labai retas). Viduržemio jūros ir jos pakrančių paukštis. Buvo manyta, kad Baltijos jūros regioną pasiekia klajodamas, todėl perėjimo atvejų Lietuvoje niekas nesitikėjo. Kretuono ež. Didžiojoje saloje 2007 ir 2008 m. Gintaras Varnas žiedavo daugybę įvairių kirų jauniklių. Kai sužieduoti kirai išaugo, vienas jų buvo atpažintas Vokietijoje, kitas – Klaipėdos sąvartyne kaip geltonkojai kirai. Gali būti, kad tai pirmieji naujos paukščių rūšies veisimosi atvejai Lietuvoje. Arūnas Čerkauskas 2007 m. geltonkojų kirą pastebėjo Žemaitiškės balose. Aišku, paukštis buvo atskridęs iš Kretuono.

6. Grybas Buožinis pirštūnis

11. Baltasis garnys

10. **Oželis nykštukas** (*Lymnocryptes minimus*) (Labai retas). Šis tilvikas, perkūno oželio mažoji kopija, migracijos metu nusileido Kretuono ež. Didžiojoje saloje. Jo perėjimas labai mažai tikėtinas – reikia kemsingų liūnų ir raistų. Gegužės 11 d. stebėjo Gintaras Varnas. Pirmoji registracija Parke.

11. **Baltasis garnys** (*Egretta alba*) (Retas perėjimo metu). Pirmą kartą šis paukštis stebėtas miške, Balčio ež. salose, kur laikėsi pusę dienos (rugsėjo 8 d.). Tai atvirų pelkynų ir atvirų ežerų paukštis (žr. nuotrauką).

12. **Lazdyninė miegapelė** (*Muscardinus avellanarius*) (Reta). Rugsėjo mėn. vienas graužikas buvo atrastas Stripeikių kaime, muziejaus sodyboje, lapų krūvoje (žr. nuotrauką). Šie žvėriukai rudenį pasiruošia gulį ir užmiega iki pavasario. Rasta pirmą kartą.

13. **Lūšis** (*Lynx lynx*) (RK). Vasario 14 d. vieno žvėries pėdsakus plono sniego sluoksnyje (žr. nuotrauką) radome Vaišniūnų gir-joje, Mikalynės kaimo pamiškėje. Savaitę anksčiau lūšies pėdas šalia Juodupio upelio aptiko girininkijos darbuotojas Marius Cicėnas. Džiugi naujiena: gal ji reiškia, kad po daugelio metų lūšis grįžta į ANP miškus?

Nuotraukos B. Šablevičiaus ir ANP archyvo

Gamtos pasaulio keistenybė

Bronius Šablevičius
ANPD Gamtos skyriaus vedėjas

Yra tokia lietuvių liaudies patarlė: reikalingas kaip šuniui penkta koja. Tikriausiai kiekvienas supranta jos perkeltinę prasmę. O jeigu pabandytume įsivaizduoti tiesiogiai? Šunį su penkiomis kojomis?

Rugsėjo mėnesį mums atnešė mažą, apie 2 cm dydžio rupūžytę, kuri buvo rasta žvyro karjere netoli Kretuonykščio ežero. Šiųmetė paprastoji rupūžė (*Bufo bufo*) įdomi buvo tuo, kad turėjo ne keturias, kaip kitos jos gentainės, o penkias kojas. Penktoji koja išaugusi šalia priekinės dešinės. Panašu, jog šis išsigimimas gyventi jai nei kiek netrukdė.

Gamtoje pasitaiko įvairiausių nukrypimų nuo normos, kaip „pavyzdžiui, albinosai (apie juos jau kartą rašėme „Ladakalnyje“ – red. past.). Tačiau gyvūno su penkta koja dar neteko matyti. Tokie sutrikimai įvyksta embrioninio periodo vystymosi stadijoje. Jų priežastis įvardinti sunku, tačiau tai jokia būdu ne aplinkos užterštumo pasekmė – tokiu atveju kas dešimta varlė

būtų su penkiomis-šešiomis kojomis ar net keliomis galvomis.

Nuotrauka autoriaus

MŪSŲ ŽMONĖS

Pamilusi Aukštaitiją (interviu su Vilma Čiplyte)

Šiais globalizacijos laikais yra visiškai natūralu, kad darbuotojai dažnai keičia darbo vietas, o organizacijų personalas nuolat atsinaujina. Kadry kaita neaplenkė ir stabilumo šioje srityje pasižyminčios Aukštaitijos nacionalinio parko direkcijos. Paskutinius keletą metų darbuotojai dažniau buvo atleidžiami iš darbo nei priimami (dažniausiai dėl reorganizacijų ir etatų mažinimo). Todėl labai apsidžiaugėme, kai Daliai Savickaitei išėjus dirbti į Visagino savivaldybę, jos vietą užėmė ne mažiau patyrusi ir kompetentinga, Kauno tautinės kultūros centre dirbusi, Vytauto Didžiojo universiteto folkloro ansamblio „Linago“ vadovė Vilma Čiplytė. Ją kalbina Linas Stanaitis.

L.S.: Atsibeldei net iš Kauno. Kokie vėjai atpūtė į mūsų kraštą? Kodėl būtent į Ignaliną, į Aukštaitiją? Juk panorėjus pabėgti iš miesto, Lietuvoje yra ir daugiau gražių vietų?

V.Č.: Yra vienintelė vieta – Aukštaitija. Mane visuomet be galo traukė šis kraštas. Atvažiuodavau į Aukštaitiją, kaip kad užsieniečiai grįžta į Lietuvą. Čia yra mano šaknys, bent jau pusė manęs. Bet Rytų Aukštaitiją įsimylėjau labiau nei Panevėžio kraštą, kur yra kita mano šaknų pusė.

L.S.: O kodėl pabėgai iš Kauno?

Kodėl apskritai reikėjo bėgti iš miesto?

V.Č.: Jau prieš keletą metų buvo atsiradęs noras kur nors čia ieškoti darbo. Niekada neįsivaizdavau, kad Kaunas būtų savas miestas. Gimtas miestas, bet... tiesiog miestas ir tiek. Rytų Aukštaitija buvo mano svajonė, o Utenos kraštas traukė labiausiai. Tai Tadas Šidiškis mane įkvėpė. Jis man yra pavyzdys gimtojo krašto pažinime, kaip kad Veronika Pavilionienė – dainavime. Tadas kažkada yra pasakęs, kad nori pėsčiomis visą Lietuvą išvaikščioti. Aš taip pat. Galbūt ne pėsčiom, gal mašina, bet irgi noriu kuo daugiau pažinti, ypač Aukštaitiją.

L.S.: Kiek spėjai susipažinti su mūsų parko kultūros vertybėmis?

V.Č.: Jau nemažai. Buvom prie Kretuono, matėm pilkapius. Linkmenų kraštas ir Ladakalnio apylinkės daug išvaikščiotos. Taip pat Vaišnoriskė, Vyžiai, Šeimatis, Mokas, Taurapolis, Šimkūnų mitologiniai akmenys, apskritai šiaurės vakarų kampas – čia vos ne kasmet

atvažiuodavau.

L.S.: O kas, tavo manymu, yra vertingiausia iš kultūros paveldo?

V.Č.: Reikėtų pagalvoti. Didžiausias traukos objektas, be abejo, yra Ladakalnis ir Ginučiai. Bet juk apie kiekvieną akmenį ar pilkapį yra istorija, ir jis galėtų tapti visai kitokiu kultūros paminklu. Kai nežinai tos istorijos, tai važiuodamas pro šalį matai, kad guli akmuo, ir tiek. O istorija sudaro galimybę labiau patraukti. Ladakalnis savo vaizdu labiausiai patraukia, nes Ladakalnis yra

tokia vieta, kur gali pasidairyt. Edmundas (ANPD kultūros paveldo specialistas - red. past.) klausia: „Ar nebuvai tam dvare?“ Ne nebuvau. Galvoju, kodėl manęs ten netraukia. Na gražu. Bet ten nėra jokios paslapties. O ateini prie akmenio ar piliakalnio - juose labai daug paslapties: o kodėl jis čia stovėjo? O kodėl jis taip stovėjo? Tada kyla noras išsiaiškinti. O bažnyčioj, dvare atėjęs, pasižiūri - gražu ir viskas.

L.S.: Dar nespėjusi nei kojų sušilti gavai pirmą krikštą – teko organizuoti medkopio pabaigos šventę. Kokie tavo įspūdžiai?

V.Č.: Tikrai nebuvo sunku. Po Kauno festivalių... Juo labiau,

kad jau buvo viskas padaryta, viskas surikiuota. Aš tiek mažai padariau, reikėjo tik pasirūpinti, kad šventė sklandžiai praeitų.

L.S.: O kaip sekėsi bendrauti su parko kolektyvu? Klausiu, nes sakoma, kad kolektyvą pažinsi ne per kavos pertraukėles, bet drauge dirbant darbus. Medkopio pabaigos šventė buvo pirmas didelis darbas.

V.Č.: Patekau visai į kitą terpę, mano manymu, labai draugišką kolektyvą. Buvau maloniai priimta, manimi pasirūpinta. Be galo žaviuosiu pavaduotoja Irena. Mačiau, kad ji už mane dirbo kai kuriuos darbus, tai pati puoliau derinti kai kuriuos klausimus. Iškart buvau apgaubta globa, ne tik kaip naujas žmogus.

L.S.: Kokie, tavo manymu, yra būtiniausi darbai parke kultūros paveldo išsaugojimo srityje?

V.Č.: Rinkti informaciją apie piliakalnius, apie akmenis ir kitus panašius objektus. Užfiksuoti net ir tai ką dabartinis

žmogus žino apie juos, nes tai ėjo iš kartos į kartą ir tai irgi yra paveldas. Tautosaka, pasakojimai, taip pat. Dar norėčiau giedojimus atgaivinti. Patirtis Romoj parodė, kad tai yra didelis mūsų turtas. Taip vadinamas dvasinis paveldas, kurį tikrai verta saugoti ir kuris įdomus pasauliui.

L.S.: Kaip, tavo manymu, turėtume populiarinti tą dvasinį paveldą?

V.Č.: Gal renginių pagalba, drauge su bendruomenėmis, tiesiogiai bendraujant su žmonėmis - yra svarbu eiti į žmones. Iš tolo gali aiškinti, rašyti, bet vis tiek niekam nebus įdomu. Žmonės patys turi pajusti, kas tai yra tradicija, kas jiems yra svarbu.

L.S.: Apie kokius renginius plačiai visuomenei galvoji?

V.Č.: Yra idėjų. Sakykim, iš bibliotekininkės sužinojau, kad Lūšiuose vykdavo dainų varžytuvės valtyse. Norėčiau atgaivinti šią tradiciją, surengti koncertukus valtyse.

L.S.: Tradicinės šventės pas mus yra Sekminės ir Medkopio pabaigos šventė. Apie pastarąją jau kalbėjome. O kokią ateitį prognozuotum Sekminių šventei?

V.Č.: Manau, kad reikia palaikyti šią tradiciją. Tik su karvėmis problematiška. Bet manau, kad vis tiek atsiras, kas palaikys. Nežinia, kiek ten tikrųjų gyventojų likę, ne tik vasarotojų. Nuo to priklausys, kiek ilgai išliks gyvas kaimas. Tikrieji gyventojai yra labai svarbūs, kad tradicija būtų gyva. Aš manau, kad žmonėms vis tiek renginių reikia, ir reikia juos mokyti švęsti, kad ne tik žiūrovu būtų, bet ir šventės dalyviu. Pati šventė turėtų išlikti. Gal reikėtų atrinkus kažkokius vietinius papročius truputį kitus dalykus akcentuoti. Nežinau, kokios anksčiau Sekminių šventės buvo, kiek buvo tradicija kepti kiaušienę. Gal reikėtų dar apie kokias nors varžytuves pagalvoti.

L.S.: Parke buriasi naujos bendruomenės: Antalksnės, Kaltanėnų. Kokios pagalbos, tavo manymu, reikia bendruomenėms, ką turėtų padaryti parko direkcija stiprinant bendruomenių veiklą ir kad kurtųsi naujos, kur jų dar nėra?

V.Č.: Reikėtų organizuoti kažkokius amatų mokymus su bendruomenėmis, žinau Antalksnei su kalvyste yra poreikis. Pabandyti paskatinti kaimo bendruomenes surasti kažką, kas yra jiems aktualu. Labai patiko idėja Dargužių kaime prie Valkininkų - jie sumąstė, kad savo kaimo turizmą sieja su sūriais. Tad bendraujant su kaimo bendruomenėmis reikia padėti jiems suprasti, ką jie turi ypatingą ir suteikti reikiamą pagalbą. Gali būti įvairiausi amatai: kam sūriai,

kam audimas, kam kalvystė...

L.S.: Dar norėjau paklausti apie tradicinį stogų dengimą nendrėmis. Tai viena iš tavo neįgyvendintų idėjų dar prieš ateinant dirbti į parką. Ar vis dar brandini šią idėją?

V.Č.: Esu kalbėjusi su VDU valdžia, kad Vaišnoriškėje reikia stogus perdengti. Galimybė yra. Bet reikia surasti žmogų, kuris pats moka ir kitus galėtų pamokyti.

L.S.: Koks tavo išsilavinimas?

V.Č.: Aukštas (juokiasi). Esu profesionali folkloristė, iš to duoną valgau. Vytauto Didžiojo Universitete įgijau teologijos bakalauro laipsnį. Studijų metu kaip gretutinę specialybę studijavau etnologiją, todėl vėliau atsiradus tokiai galimybei baigiau etnologijos magistrantūros studijas.

L.S.: Koks tavo mėgstamiausias medis?

V.Č.: Ažuolas kaip lietuviybės simbolis. Liepą mėgstu kaip moterišką medį, azuolą kaip šventą medį. Ir uosis vertas dėmesio. Jie visi liaudies dainose paminėti. Šiaip kiekvienas medis ypatingas.

L.S.: Ne paslaptis, kad groji ne vienu instrumentu. O koks liaudies instrumentas yra tavo mėgstamiausias?

V.Č.: Kanklės, nes jomis groti geriausiai moku.

L.S.: Ko palinkėtum „Ladakalnio“ skaitytojams?

V.Č.: Kaip folkloristė, kaip mylintis Lietuvą žmogus - mylėti savo kraštą, pažinti jį ir suprasti, kad jis yra gražus ir turtingas ne tiek materialiniu, kiek dvasiniu paveldu. Mes negalime didžiuliais mūrinėmis pilimis, didžiuliais išpuoštais dvarais. Bet mūsų

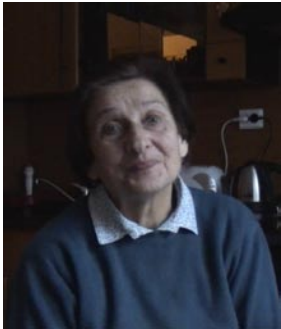
dvasinis paveldas yra tikrai vertas dėmesio ir turi būti pristatytas Europoje.

Nuotraukos iš Vilmos asmeninio archyvo

IŠ KULTŪROS LOBYNO

Apie Bruknynės vandens malūną pasakoja Janina Taluntienė

Prieškarinis malūno savininkas buvo mano vyro tėvas. Bruknynė yra mano vyro tėviškė. Jo tėvai buvo malūno savininkai, jiems priklausė apie 130 ha miško, dideli pastatai ir labai didelis pavyzdingas ūkis. Tačiau 1941 metais juos išvežė ir viskas buvo sugriauta. Neliko nei namų, nei ūkio, nei tvartų, – viską išdraskė. Iki 1974 metų malūnas priklausė

Švenčionių melioracijai, jie pasistatė ten vilą, o malūnas veikė. Buvo netoliese gyvenęs malūnininkas; malūnas veikė tol, kol nesugriuvo. Kai viskas ėmė griūti, viską išlaužė ir paliko.

Malūnas statytas XVIII amžiuje, Huberto Talunčio pirktas iš dvarininko Mordvinovo. Naujasis savininkas malūną pirkė 1929 metais. Hubertas Taluntis, kai buvo jaunas, išvažiavo į Ameriką, užsidirbo pinigų, grįžęs į Lietuvą nusipirko minėtą ūkį, pasistatė reikiamus pastatus. Malūne miltus malėsi aplinkiniai valstiečiai, buvo daug žmonių. Savininkas buvo didelis ūkininkas, gyveno daugiausiai iš malimo, nors ir turėjo daug miško, bet medžių nekirto. Taipogi augino gyvulius. Malūnas tuomet nešė daug pelno, suvažiuodavo daug žmonių, eilėse laukdavo savaitėmis. Malūnas malė miltus duonai, aukščiausios rūšies miltus, miltus kiaulėms, kruopas. Ir dabar dar viduje išlikę senosios garnos, kurias mes savo jėgomis restauravome, kadangi Kultūros paveldo departamentas interjero restauravimui pinigų neskiria.

1941 metais, kai buvo ištremta Huberto Talunčio šeima, jis pats nebuvo ištremtas. Ištrėmė jo motiną, žmoną ir tris vaikus (vyriausiam buvo dvylika metų, mažiausiam buvo trys metukai). Lemiamu momentu savininkas buvo išvažiavęs į Vilnių, jo nerado ir išvežė tik šeimą. Po to penkerius metus slapstėsi, kiekvieną naktį miegodavo vis kitame kaime, nes jo ieškojo. Jo šeima į Bruknynę grįžo 1946 metais. Namai buvo nusiaubti, gyventi nebuvo kur, be to, čia pasilikti niekas nebūtų leidęs. Pažįstami žmonės įspėjo, kad nepasilikti Bruknynėje, nes ruošėsi ištremti antrą kartą. Tada šeima išsisklaidė: kas Rygoje, kas Vilniuje, vaikus išdalino pažįstamiems kaime. Hubertas Taluntis numirė 1954 metais sulaukęs 70 metų. Aš su šia šeima susipažinau 1953 metais.

1991 – 1992 metais mums grąžino malūną ir melioratorių vilą, stovėjusią netoliese. Mums atsiėmus malūną, mano vyras dar buvo gyvas. Jis išmanė statybas, architektūrą, dailę, 15 metų buvo dirbęs Lietuvos kino studijoje dailininku. Jis sugalvojo, kad reikia prašyti pagalbos malūno tvarkymui. Malūno restauravimą parėmė Kultūros paveldo

departamentas, nes malūnas buvo įtrauktas į kultūros vertybių registrą. Mano vyras pats darė reikalingus brėžinius. Buvo padaryta daug darbų: buvo sugriuvusi viena malūno siena, ji buvo atstatyta; tvarkyti pamatai, lubos, grindys, stogas, keitė duris, langus (darė naujus langų ir durų rėmus). Pinigai buvo skirti trimis etapais, samdydavome darbininkus, buvo visai kita tvarka nei dabar. Mano vyras pats vadovavo darbams. Dabar nuo darbų baigimo jau praėjo 12 metų. Mano vyras mirė nuo infarkto tik baigęs malūno restauravimo darbus. Tai atsitiko Bruknynėje, manome, kad nuo persitempimo. Pernai vėl kreipėmės į departamentą, nes pastebėjome, jog malūno užtvanka pasidarė labai netvirta, ypač didelis pavojus buvo pavasarį esant aukštam vandens lygiui. Departamentas pats samdė įmonę, šiemet visą vasarą vyko darbai: buvo betonuojama visa užtvanka, taipogi buvo padaryta nauja ažuolinė užtvankos siena. Viduje restauravome trejas ginas. Patys samdėme žmones; dar viena girnų pusė liko netvarkyta, bet jos vietoje neįmanoma sutvarkyti, reikia vežti į Šiaulius. Iš viso malūne buvo keturios garnos (valcai, kruopoms, duonai ir kiaulėms), visos garnos yra išlikę. Hubertui Talunčiui nupirkus malūną, jis dar turėjo vandens ratą; dabar ratas yra nuimtas, išlikusi tik jo pusė, kurią mes laikome atsiminimui. Šiuo metu malūne įrengta turbina. Ji atvežta iš Belgijos, labai stipri, šiuo metu atiduota restauruoti į Kauną. Turbiną malūne įstatė prieškarinis šeimininkas Hubertas Taluntis. Be senojo vandens rato malūne laikomos senosios durys, sutvirtintos

mediniais kaiščiais, jos ko gero išlikę nuo pat malūno statybos. Turbina visą laiką stovėjo dideliame šulinyje, kuris laikui bėgant supuvo. Todėl pradėjome tvarkyti ir šulinį. Galvojame ateityje malūną atgaivinti, pabandyti malti. Juo labiau, kad turime visą reikiamą mechanizmą: pavarą, naujus diržus. Buvo atvažiuavę žurnalistai iš televizijos filmuoti, bet

jie norėjo matyti veikiantį malūną. Susitarėme su kaimyno sūnumi, kuris nusimanė apie malūną, kad jis paleis malūną suktis. Tačiau paleidus srovę, banga sugadino turbino šulinį. Teko šulinį remontuoti. Vėl atvažiuavo žurnalistai, užvedė malūną ir viską nufilmavo. Bet tada nutarėme, kad turbina per daug susidėvėjusi ir ją reikia tvarkyti. Be malimo įrangos išlikusi maišų kėlimo įranga.

Jeigu būtume nieko nedarę, to malūno jau nebebūtų. Tik pradėjus tvarkyti, pakeisti pastato apatiniai rąstų vainikai, vieną sieną beveik visą pakeitė. Kol kas užsiimame malūno restauravimu, o po to bandysime malūną užvesti, pritaikyti jį kokiai nors veiklai.

Užrašė Edmundas Vilkas

Nuotraukos A.Čeponio ir A.Panavo

SVETUR PASIDAIRIUS

Ten, kur ganosi gauruotos karvės

Linas Stanaitis
Informacijos ir kultūros
paveldo skyriaus vedėjas

Spalio pabaigoje grupė parko darbuotojų lankėsi Latvijoje, Dvietės paliene (vert. Dvietės užliejamos pievos – red. past.) gamtos parke. Šis parkas įsikūręs Daugpilio rajone, įsteigtas 2004 metais, Dvietės ir Ilūkstės upių užliejamuose slėniuose užima apie 5 tūkst. hektarų teritoriją.

Nuo parko įsteigimo jame įgyvendinamas gamtotvarkinis projektas, kurio tikslas – atstatyti numeliuotas užliejamas pievas ir ištiesintą Dvietės upės vagą.

Didžiausia užliejamų pievų problema visiškai tokia pat kaip ir mūsų parke Žemaitiškės pievoje – neganomos ir nešienaujamos jos užaugo krūmais bei medžiais. Todėl buvo labai įdomu pasižiūrėti, kaip šią problemą sprendžia mūsų kolegos.

Bebrenėje mus pasitiko seniūnijos darbuotoja Benita Štrausa. Kadangi gamtos parkai Latvijoje neturi administracijų, juos administruoja seniūnijos. Bebrenės seniūnijos administracijoje Benita yra atsakinga už turizmo organizavimą. Galima sakyti, kad vien tik jos iniciatyvos ir entuziazmo dėka Dvietės parke viskas ir vyksta. O nuveikta tikrai nemažai. Senoje restauruotoje sodyboje įrengtas lankytojų centras. Bebras yra parko simbolis, todėl nieko keisto, kad centre jam skiriama daugiausia dėmesio, pradedant apie jo gyvenimą pasakojančia ekspozicija ir baigiant įvairiausiais suvenyrais. Bebrai ypač prisideda prie natūralaus hidrologinio režimo atstatymo. Benita papasakoja ir apie ateities planus atstatyti natūralią upės vagą. Jau parengta studija ir techninis projektas, kuriame numatytos vietos, kur reikėtų užtvėrti dabartinę ištiesintą upės vagą ir kaip nukreipti vandens tėkmę į senvagę.

Nuo 2006 metų su olandais vykdomas bendras projektas, kurio esmė – užliejamose pievose ištisus metus ganyti gyvulius, kurie neleistų pievoms pavirsti krūmynais. Tuo tikslu čia buvo užveisti *Hailander* veislės galvijai ir *Konik Polski* veislės arkliai. Šie gyvuliai Dvietės pievose gyvena ištisus metus. Tiesa, žiemą juos reikia papildomai šerti. Beveik kasdien Benita apeina gyvulių aptvarą ir patikrina, ar tvoroje nėra spragų. Šiuo metu aptverta daugiau kaip šimtas hektarų, bet per dvejus metus gyvulių skaičius padidėjo tiek, kad aptvertą plotą teks išplėsti.

Karvutės akivaizdžiai prisitaikę gyventi lauko sąlygomis – dėl tankaus ir ilgo plauko joms nebaisūs nei šalčiai, nei darganos. Jos labai mėgsta kasytis į medžių ir krūmų kamienus, todėl šie laikui bėgant nunyksta ir nudžiūsta. Atžalas gyvuliai nuėda kartu su žole. Tokiu būdu, norint apsaugoti pievas nuo užžėlimo, nereikia jokių papildomų pastangų – visą darbą padaro galvijai. Be šių tiesioginių

„pareigų“ gyvuliai yra ir atrakcija turistams. Mes taip pat einame jų pasižiūrėti. Prie vartelių į aptvarą stovi stendas, perspėjantis, kad be parko gido eiti į aptvarą draudžiamai netgi pavojainga – šiaip

ar taip gyvuliai yra beveik laukiniai. Benita perspėja, kad privalome laikytis drauge. Karvės nežiūrint į jų grėsmingą išvaizdą yra gan draugiškos ir smalsios. Tiesa, pernelyg arti žmonių neprisileidžia. Gidė papasakoja, kad karvės turi savo vaikų darželius – pirmamečiai veršeliai beveik visą laiką būna drauge, o juos pasikeisdamos prižiūri vyresnės patelės, darželio auklėtojos. Dar įdomiau Benita pasakoja apie arklius. Jie pasižymi dideliu bendruomeniškumu, tačiau pas juos galioja kur kas griežtesnė tvarka. Patys stipriausi patinai išsikovoja savo teritoriją ir turi savo patelių bandą haremą. Palaikyti tvarką ir pateles bei teritoriją apsaugoti nuo kitų patinų padeda dar vienas arba du patinai – kariai. Jauni eržilai buriasi į atskirą bandą ir joje gyvena tol, kol išdrįsta mesti iššūkį haremui vadovaujančiam patinui. Santykius eržilai aiškinais dantimis ir priekinėm kanopom. Dvikovos įvyksta retai, bet būna be galo žiaurios. Jei dvikovą laimi naujasis eržilas, jis užima ir visą teritoriją. Taip pat jam atitenka ir visos haremas. Vaikščiodami po aptvarą buvome vieno tokio konflikto liudininkai. Jaunieji eržilai įsibrovė į haremo teritoriją ir šio patinai puolė ginti. Kadangi mes taip pat buvome įsibrovėliai, pasistengėme kuo greičiau pasišalinti.

Lankytojų centre gerdami arbatą aptarėme ir bendradarbiavimo galimybes. Mūsų parke taip pat yra vietų, kur numeliuotų upių slėniai tapo neįžengiamais brūzgynais. Jei pavyktų parengti bendrą projektą, dalis galvijų prieaugio iš Dvietės parko atkeliautų pas mus.

Nuotraukos V.Kutros

Ekskursijos ir žygiai po Aukštaitijos nacionalinį parką

Ekskursijų vadovas - 1 val.:

Lietuvių kalba - 30 Lt

Rusų kalba - 40 Lt

Anglų kalba - 45 Lt

Ekskursija po pilkapių ir akmens amžiaus būsto ekspozicijas Palūšėje - 20 Lt

Specializuotos ekskursijos:
paukščių stebėjimas ir klausymas, šikšnosparnių stebėjimas, ekskursijos po Ažvinčių sengirės rezervatą (tik nuo liepos 15 d. iki metų pabaigos) 1 val.:

Suaugusiems - 100 Lt

Mokiniam - 70 Lt

Ekologinio švietimo centras

Tel. (8 386) 36604

Nakvynės kainos 1 parai:

Dviejų kambarių su

patogumais ir virtuve:

60 Lt pirmadienį - ketvirtadienį

80 Lt penktadienį - sekmadienį

Dviejų kambarių numeris su patogumais ir virtuve:

120 Lt pirmadienį - ketvirtadienį

160 Lt penktadienį - sekmadienį

Konferencijų salės nuoma:

1 val. - 30 Lt

1 parai - 150 Lt

Senovinės bitininkystės muziejus

Tel. (8 386) 36210

Bilieto kaina:

Suaugusiems - 3 Lt

Vaikams, mokiniams ir studentams - 1 Lt

Ekskursija - 30 Lt

Ginučių vandens malūnas

Tel. 8 616 29366

Nakvynė dviejų kambarių

su patogumais 1 parai - 120 Lt

Sauna vakarui - 200 Lt

Muziejinės ekspozicijos lankymas:

Suaugusiems - 2 Lt

Vaikams, mokiniams ir studentams - 1 Lt

